

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2015. Bu gayri resmi çeviri, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır.

© Republic of Turkey, 2015. Unofficial translation made by the Human Rights Department of the Ministry of Justice Directorate General for International Law and Foreign Relations This translation does not bind the Court.

© République de Turquie, 2015. Cette traduction non officielle a été faite par la Direction des Droits de l'Homme de l'Unité des Relations extérieures et juridiques du Ministère de la Justice. Elle ne lie pas la Cour.

Tematik Bilgi Notu – Ölüm cezasının kaldırılması

Ekim 2015

İşbu Tematik Bilgi Notu, Mahkeme açısından bağlayıcı değildir ve tüm ayrıntıları içermemektedir.

Ölüm cezasının kaldırılması

“Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, [Öcalan](#) davasında, [Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi](#)'nin yaşam hakkının korunmasına dair 2. maddesinin, ölüm cezasına izin verilmesi istisnasını ortadan kaldırmaya yönelik olarak hâlihazırda değiştirildiğini dikkate almıştır. Ayrıca, ... o zamandan itibaren durum değişmiştir. İkisi hariç olmak üzere tüm Üye Devletler, 13 no'lu Protokol (Sözleşme'ye ek 13. no'lu Protokol, her koşulda ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkindir) imzalamış ve üçü hariç diğerleri söz konusu Protokolü onaylamıştır. Bu rakamlar ve devletlerin idam cezasından vazgeçme yönündeki istikrarlı uygulamaları, AİHS'nin 2. maddesinin bugün idam cezasını her durumda yasakladığını göstermektedir. Sonuç olarak Mahkeme, Sözleşme'nin 3. maddesindeki “insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya ceza” ifadesinin (Sözleşme'nin 3. maddesi, işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleyi yasaklamaktadır) ölüm cezasını da kapsayacak şekilde yorumlanması konusunda, Sözleşme'nin 2 § 1 maddesinin ilk cümlesinin bir engel teşkil etmediğini değerlendirmektedir” (*Al-Saadoon ve Mufdhi v. Birleşik Krallık*, 2 Mart 2010, § 120).”

“Ölüm koridoru olgusuna”¹ maruz bırakılma riski

Soering/Birleşik Krallık

7 Temmuz 1989

Başvuran, Alman vatandaşı olup, kız arkadaşının ebeveynlerini bıçaklayarak öldürme suçuyla, Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) iade edilmek üzere İngiltere'de bir cezaevinde tutulmuştur. Başvuran, Birleşik Krallık hükümetine verilen güvencelere rağmen, ABD'ye iade edilmesi durumunda kendisine çok büyük olasılıkla ölüm cezası verileceğini ileri sürmüştür. Başvuran özellikle, insanların aşırı stres ve psikolojik travma altında infaz edilmeyi bekledikleri "ölüm koridoru olgusu" sebebiyle, iade edilmesi durumunda, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. maddesine aykırı olarak insanlık dışı ve aşağılayıcı muameleye maruz kalacağını öne sürmüştür.

Söz konusu davada, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, başvuranın, ABD'ye iade edilmesi halinde, Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı bir muameleye maruz kalacağına dair gerçek bir riskin mevcut olduğunu değerlendirmiştir. Bu sonuca varırken Mahkeme, ABD'de insanların infaz edilmeyi beklerken ölüm koridorunda ağır şartlar altında uzun süre beklediklerini ve bu süreçte artan bir ızdırap içerisinde olduklarını göz önünde bulundurmuş olup, özellikle, başvuranın suçu işlediği zamanki yaşı ve ruh hali gibi şahsi durumlarını da hesaba katmıştır. Mahkeme ayrıca, iadenin meşru amacının, böylesi şiddetli veya yoğun bir ızdırabı içermeyen başka yöntemlerle gerçekleştirilebileceğini kaydetmiştir. Dolayısıyla, Birleşik Krallıkın **başvuranın iade edilmesine ilişkin verdiği kararın uygulanması halinde, Sözleşme'nin 3. maddesi** (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) **ihlal edilecekti**.

Einhorn/Fransa

16 Ekim 2001 (kabul edilebilirlik hakkında karar)

Başvuran, Amerikan vatandaşı olup, eski partnerini öldürmekle suçlanmasının ardından, ABD'yi terk etmiştir. Başvuran, gıyabında, cinayetle suçlu bulunarak, müebbet hapse mahkûm edilmiştir. Fransız Hükümeti, Pensilvanya'ya geri dönmesi halinde yeniden ve adil bir şekilde yargılanacağı ve ölüm cezasına mahkûm edilmeyeceği gerekçesiyle, başvuranın iade edilmesine karar vermiştir. Başvuran itirazda bulunmuş, ancak Fransız Danıştay'ı (*Conseil d'Etat*) başvuranın itirazını reddetmiştir. Başvuran, Mahkeme önünde, diğer

¹ “ölüm koridorunda” tutulma koşulları ile ilgili olarak, özellikle bk. 29 Nisan 2003 tarihli *Poltoratski /Ukrayna, Kouznetsov/Ukrayna, Nazarenko/Ukrayna, Dankevitc/Ukrayna, Aliiev/Ukrayna ve Khokhlitch/Ukrayna* kararları; 11 Mart 2004 tarihli *G.B/Bulgaristan* (başvuru no. 42346/98) ve *Iorgov/Bulgaristan* kararları

şikâyetlerinin yanı sıra, ölüm cezasıyla karşı karşıya kalma ve “ölüm koridorunda” insanlık dışı ve aşağılayıcı koşullarda tutulma riskinin mevcut olmasına rağmen, iade edilmesi yönünde karar verilmesinden şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, başvuruyu **kabul edilemez** (açıkça dayanaktan yoksun) olarak nitelendirmiştir. Mahkeme, özellikle ağır koşullarda geçirilen süre, infaz edilmeyi beklemenin verdiği ızdırabın artması ve ilgili mahkûmun şahsi durumu dikkate alındığında, bazı durumlarda mahkûmların, ölüm cezası verildikten sonra ölüm koridoru olgusuna maruz bırakılmalarının, Sözleşme'nin 3. maddesinde (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) öngörülen eşğin dışına çıkan bir muamele şekli olarak nitelendirilebileceğini vurgulamıştır. Ancak Mahkeme, davanın koşullarını ve Fransız Hükümeti tarafından sağlanan güvenceleri dikkate alarak, başvuranın Pensilvanya'da ölüm cezasına mahkûm edileceğine dair tehlikenin ortadan kalkabileceğini kaydetmiştir. Ek olarak, başvuranın iadesine hükmeden karar metninde açık bir şekilde “[başvurana] ölüm cezasının verilmeyebileceği veya infaz edilemeyeceği” belirtildiğinden Mahkeme, başvuranın, ABD'ye iade edilmesinden ötürü, Sözleşme'nin 3. maddesi uyarınca yasaklanmış olan muamele veya cezaya maruz bırakılacağına dair ciddi bir riskin bulunmadığını değerlendirmiştir.

Ayrıca bk. *Nivette/Fransa*, 14 Aralık 2000 tarihli [kısmi kabul edilebilirlik kararı](#) ve 3 Temmuz 2001 tarihli [nihai karar](#).

Demir/Türkiye

30 Ağustos 2005 (kabul edilebilirlik hakkında karar)

Başvuran, Sözleşme'nin 3. maddesine (insanlık dışı veya aşağılayıcı ceza ya da muamele yasağı) dayanarak, PKK (yasadışı bir örgüt olan Kürdistan İşçi Partisi) liderinin mahkûm edilmesinin ardından, siyasi yetkililer arasında geçen, idam cezasının geri getirilmesi hakkındaki tartışmalar nedeniyle, “ölüm koridoru sendromu” yaşadığını ileri sürmüştür.

Mahkeme, başvuruyu **kabul edilemez** (açıkça dayanaktan yoksun) olarak nitelendirmiştir. Mahkeme, Türkiye'de idam cezasının zaten kaldırılmış olduğuna ve Türkiye Anayasa Mahkemesi'nin, 27 Aralık 2002 tarihli kararıyla, idam cezasını kaldıran mevzuatın geçerliliğini onadığına işaret etmiştir. Dolayısıyla, hâlihazırda verilmiş olan ölüm cezaları kendiliğinden müebbet hapis cezasına dönüştürülmüştür. Türkiye, Sözleşme'nin ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin olan 28 Nisan 1983 tarihli 6 no'lu Protokolü'nü de onaylamıştır. Mahkeme ayrıca, başvuranın, PKK liderinin mahkûm edilmesinin ardından

idam cezasının geri getirileceğine dair korkularını da dikkate almıştır. Bu bağlamda Mahkeme, ölüm cezasının yürürlüğe konmasına ilişkin bir moratoryumun, Türkiye’de 1984 senesinden beri mevcut olduğunu kaydetmiştir. Mahkeme ayrıca, siyasi yetkililer arasında geçen ölüm cezasının yürürlüğe konmasına ilişkin tartışmaların yalnızca PKK liderini ilgilendirdiğini gözlemlemiştir. Kaldı ki, siyasi geçmişine bakıldığında, PKK liderinin durumu, başvuranınkiyle aynı yere konulamamaktadır. Mevcut koşullarda Mahkeme, başvuran aleyhinde idam cezasının uygulanmasının varsayımdan ibaret olduğunu ve başvuranın idam edilmeyi bekleyerek ızdırap çektiğinin düşünülmemeyeceğini değerlendirmiştir. Dolayısıyla, Sözleşme’nin 3. maddesinde öngörülen eşğin dışına çıkılmasına yol açan bir muamele söz konusu olmamıştır.

Taşlanarak öldürülme riski

Jabari/Türkiye

11 Ekim 2000

Başvuran, İran vatandaşı olup, İran’da evli bir adamla ilişkisi olduğu gerekçesiyle tutuklandıktan sonra ülkeden kaçmıştır. Sonrasında İstanbul’da sahte bir Kanada pasaportuyla yakalanmıştır. Başvuran, İran’a geri gönderilmesi halinde taşlanarak öldürüleceğine dair gerçek bir riskin mevcut olduğunu ileri sürmüştür. Başvurana, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) tarafından mülteci statüsü verilmiştir. UNHCR, İran’a geri gönderilmesi halinde, başvuranın, taşlanarak öldürülme gibi insanlık dışı bir cezaya maruz kalabileceği kanaatine varmıştır.

Mahkeme, İran’a geri gönderilmesi halinde, başvuranın karşı karşıya kalacağı risk hakkında UNHCR’nin varmış olduğu kanaate ağırlık vermiştir. Mahkeme, zinanın taşlanma suretiyle cezalandırılmasının kanunnameye yer aldığını ve İranlı yetkililerce uygulanabileceğini kaydederek, başvuranın İran’a geri gönderilmesi halinde Sözleşme’ye aykırı bir muameleye maruz kalacağına dair gerçek bir riskin mevcut olduğu sonucuna varmıştır. Dolayısıyla, başvuranın İran’a **sınır dışı edilmesi** kararı, **icra edilmesi halinde**, Sözleşme’nin **3. maddesinin** (işkence yasağı) **ihlaline yol açacaktır**. Mahkeme mevcut davada ayrıca Sözleşme’nin **13. maddesinin** (etkili başvuru hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir.

Razaghi/İsvec

25 Ocak 2005 (kayıttan düşürme kararı)

Başvuran, İran vatandaşı olup, İsveç'ten Kasım 1998'de sığınma talebinde bulunmuştur. Ulusal Göç Kurulu başvuruyu reddederek başvuranın İran'a ihraç edilmesi talimatını vermiştir. Başvuran, bir mollanın eşiyle ilişkisi olduğu gerekçesiyle, İran'a ihraç edilmesi halinde, diğer tehlikelerin yanı sıra taşlanarak öldürülme riskiyle karşı karşıya kalacağını ileri sürmüştür. Bu bağlamda başvuran Sözleşme'nin 2. maddesi (yaşam hakkı), 3. maddesi (insanlık dışı muamele yasağı) ve Sözleşme'ye Ek 6 no'lu Protokol'ün 1. maddesine (ölüm cezasının kaldırılması) istinat etmiştir.

Mahkeme, İsveç Yabancılar Kurulunun, başvuran aleyhindeki ihraç kararını Eylül 2004'te iptal ettiğini ve başvurana daimi oturma izni verdiğini gözlemlemiştir. Başvuranın İran'a ihraç edilme riskinin ortadan kalktığını ve dile getirilen Sözleşme hükümlerden herhangi birinin ihlal edileceğine dair bir ihtimalin bulunmadığını değerlendirerek Mahkeme, sorunun çözülmüş olduğuna kanaat getirmiş ve bu nedenle, Sözleşme'nin 37. maddesi uyarınca davayı **kayıttan düşürmüştür.**

Ölüm cezasına mahkûm edilme riski

Bader ve Kanbor/İsveç

8 Kasım 2005

Başvuranlar, dört Suriye vatandaşıdan oluşan bir aile olup, İsveç'te sığınma talepleri reddedilerek, Suriye'ye geri gönderilmelerini konu alan sınır dışı kararları kendilerine tebliğ edilmiştir. Başvuranlar, babanın, bir cinayete karıştığı gerekçesiyle Suriye'de gıyabında verilen bir kararla mahkûm edilip, kendisine ölüm cezası verildiğini belirterek, Suriye'ye dönmesi halinde idam edileceğine dair gerçek bir riskin mevcut olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Mahkeme, birinci başvuranın, anavatanına zorla geri gönderilmesi halinde, aleyhinde verilen ölüm cezasının infaz edileceğine dair, haklı nedenlere dayanan bir korkusunun olduğunu değerlendirmiştir. İdam cezaları herhangi bir kamu denetimine veya hesap verme yükümlülüğüne tabi tutulmadan infaz edildiğinden, mevcut koşullar, başvuranın şüphesiz büyük korku ve ızdırap içerisine düşmesine neden olacaktır. Ölüm cezasına yol açan ceza yargılamalarına ilişkin olarak Mahkeme, ceza yargılamasının içeriği ve savunma tarafının haklarının tamamen göz ardı edilmesi dikkate alındığında, aşikâr bir şekilde adil yargılamanın gerçekleştirilmediği kanaatine varmıştır. Mahkeme, adil olmayan bir yargılama neticesinde başvurana verilen ölüm cezasının, başvurana ve ailesine, zorla Suriye'ye gönderilmeleri halinde karşılaşılabilecekleri şeyler konusunda ayrı bir korku ve ızdırap vereceği sonucuna

varmıştır. Bu nedenle Mahkeme, başvuranların Suriye'ye **sınır dışı edilmelerine ilişkin kararın icra edilmesi halinde**, Sözleşme'nin **2. maddesinin** (yaşam hakkı) ve **3. maddesinin** (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) ihlal edileceğine karar vermiştir.

Salem/Portekiz

9 Mayıs 2006

Mevcut dava, bir terör şüphelisinin Hindistan'a iade edilmesini konu almaktadır. Hindistan Dışişleri Bakanı, 1993 yılında Bombay'da düzenlenmiş olan geniş çaplı terör saldırılarında büyük rol aldığından şüphelenilen başvuranın iadesini talep etmiştir. Hindistan'ın ilgili mevzuatı uyarınca, bu tür suçlar, ölüm cezası veya müebbet hapis ile cezalandırılmaktaydı. Portekizli yetkililerin daha fazla bilgi edinme talebine karşılık olarak Hindistan Dışişleri Bakanı, başvuranın Hindistan'a iade edilmesi halinde ölüm cezasına veya 25 yılı aşan hapis cezasına mahkûm edilemeyeceğine dair resmi güvenceler vermiştir.

Mahkeme, başvuruyu **kabul edilemez** (açıkça dayanaktan yoksun) olarak nitelendirmiştir. Mahkeme'nin görüşüne göre, mevcut davada Portekiz mahkemeleri haklı olarak, Hindistan hükümeti tarafından verilmiş olan hukuki, siyasi ve diplomatik güvencelerin yeterli ve ikna edici olduğunu düşünmüştür. Aksine bir delil bulunmadığından Mahkeme, yerel mahkemelerin bulgularını geri çevirememiştir. Zira yerel mahkemeler, söz konusu iade talebini çekişmeli yargı kapsamında incelemiş, tarafları doğrudan dinleyebilmiş ve ayrıca Hindistan hukuk uzmanlarının çok sayıdaki görüşlerini de dava dosyasına eklemiştir. Mevcut davada, hukukun üstünlüğünü gözetemeyeceği düşünülen bir devlet olan Hindistan'ın uluslararası hukuka uygun hareket edip etmemesi söz konusu olduğundan, Portekiz Hükümetinin iyi niyetinden şüphe duyulamamaktadır.

Boumediene ve Diğerleri/Bosna Hersek

18 Kasım 2008 (kabul edilebilirlik hakkında karar)

Mevcut dava, Bosna Hersek'in, refahı korumasını ve Guantanamo Kampı'nda (Küba) tutulan terör şüphelilerinin geri gönderilmesini sağlamasını öngören İnsan Hakları Dairesi kararlarının icra edilmemesini konu almaktadır.

Mahkeme, başvuruyu **kabul edilemez** (açıkça dayanaktan yoksun) olarak nitelendirmiştir. Mahkeme bu bağlamda özellikle, Bosna Hersek yetkili makamlarının, başvuranların ölüm cezasına mahkûm edilmeyeceklerine, işkenceye, şiddete veya diğer insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da cezaya maruz bırakılmayacaklarına dair vermiş olduğu güvenceleri

dikkate alarak, Bosna Hersek Hükümetinin, söz konusu yerel kararlarda öngörüldüğü üzere, başvuruların temel haklarını korumak adına olası tüm girişimlerde bulunduğu kanaat getirilebileceği sonucuna varmıştır.

Babar Ahmad ve Diğerleri/Birleşik Krallık

8 Temmuz 2010 (kabul edilebilirlik hakkında karar)²

Başvuranlar hakkında 2004 ve 2006 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nde çeşitli terör suçlarından ötürü soruşturma açılmıştır. ABD Hükümeti, Birleşik Krallıktan başvuruların iadesini talep etmiştir. Sonuç olarak, dört başvuran da Birleşik Krallıkta yakalanarak, iade edilmek üzere tutulmuştur. Başvuranlar, ABD vatandaşı olmayıp, El Kaide üyesi oldukları ve uluslararası terörizme yardım ve yataklık yaptıkları şüphesiyle, 2001 yılının Kasım ayında yayımlanan ABD 1 No'lu Askeri Emir'in 2. maddesi uyarınca “düşman savaşçı” olarak nitelendirilme tehlikesiyle karşı karşıya kaldıklarından ve bu yüzden de tutuklanıp, askeri bir komisyon tarafından yargılanarak ölüm cezasına mahkûm edilebileceklerinden şikâyetçi olmuşlardır. ABD Büyükelçiliği, başvuruların, askeri bir komisyon nezdinde değil, federal mahkeme nezdinde yargılanacaklarına ve “düşman savaşçı” muamelesi görmeyeceklerine dair diplomatik güvence vermiştir.

Mahkeme, kabul edilebilirlik hakkındaki kararında, ABD Hükümeti'nin, diplomatik güvencelere aykırı hareket edeceği düşüncesini uyandıran herhangi bir gerekçenin bulunmadığını değerlendirmiştir. Dolayısıyla, başvuruların düşman savaşçı olarak nitelendirileceklerine ve bunun sonucunda da ölüm cezasıyla karşı karşıya kalacaklarına dair gerçek bir risk söz konusu değildir. Bu nedenle Mahkeme, başvuruların şikâyetlerinin ilgili kısmının **kabul edilemez** olduğunu (açıkça dayanaktan yoksun) beyan etmiştir.

Rrapo/Arnavutluk

25 Eylül 2012

Başvuran, Arnavut ve Amerikan vatandaşı olup, bir tanesi ölüm cezasını gerektirmek üzere çok sayıda ağır suç isnadından ötürü Amerika Birleşik Devletleri'nde yargılanmak üzere Arnavutluk'tan iade edilmesinin ardından, ABD'de cezaevinde tutulmuştur. Arnavutluk'ta tutuklu kaldığı sırada, başvuran, ABD'ye iade edildikten sonra yargılanıp ölüm cezasına mahkûm edilebileceğini göz önünde bulundurarak, böylesi bir iadenin, kendisinin Sözleşme kapsamındaki haklarını ihlal edeceğinden şikâyetçi olmuştur.

² Mahkeme, mevcut davaya ilişkin kararını 10 Nisan 2012 tarihinde vermiştir.

Ölüm cezasına mahkûm edilme riskinin mevcut olduğuna ilişkin iddia hakkında Mahkeme, başvuranın ABD'ye iade edilmesinin, Sözleşme'nin **2. maddesinin** (yaşam hakkı) ve **3. maddesinin** (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) ve **Sözleşme'ye ek 13 No'lu Protokol'ün 1. maddesinin** (ölüm cezasının kaldırılması) **ihlaline yol açmadığını** değerlendirmiştir. Mahkeme önündeki delillerde, başvuranın ABD'de ölüm cezasına mahkûm edilmeyeceğine yönelik güvencelerin doğruluğuna gölge düşürebilecek herhangi bir işaret bulunmamıştır. Mahkeme mevcut davada ayrıca, Sözleşme'nin **34. maddesinin** (bireysel başvuru hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir, zira Mahkeme, Arnavutluk Hükümetine, Mahkeme İçtüzüğü'nün 39. maddesi (geçici tedbirler) uyarınca, başvuranı iade etmemesini bildirdiği halde, başvuran ABD'ye iade edilmiştir.

Harkins ve Edwards/Birleşik Krallık

17 Ocak 2012

Her iki başvuran da Birleşik Krallıktan ABD'ye iade edilmiş olup, iade edildikleri ülkede ölüm cezasına veya şartlı tahliye olmaksızın ömür boyu hapis cezasına mahkûm edilme tehlikesiyle karşı karşıya kaldıklarını iddia etmişlerdir. Birinci başvuran, silahlı bir soygun girişimi esnasında bir adamı öldürmekle suçlanmış; ikinci başvuran ise, kendisiyle dalga geçtikleri iddiası sonucu iki kişiyi kasten vurarak birinin ölümüne diğerinin yaralanmasına sebebiyet vermekle suçlanmıştır. ABD yetkili makamları, mevcut davalarda ölüm cezasının uygulanmayacağına ilişkin güvence vererek, hükmedilebilecek en ağır cezanın müebbet hapis olduğunu bildirmiştir.

Mahkeme, başvuranların ölüm cezasına mahkûm edilme tehlikesine ilişkin iddialarını konu olan şikâyetlerini **kabul edilemez** (açıkça dayanaktan yoksun) olarak nitelendirmiştir. Mahkeme, iade meselelerinde, uzun yıllar boyunca demokrasiye, insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne saygı ilkesini benimsemiş olup, Sözleşmecilerle eskiden beri süregelen iade düzenlemeleri gerçekleştirmiş olan bir Devletin (iade edilecek kişiyi talep eden), iyi niyet karinesi çerçevesinde değerlendirilmesinin uygun olduğunu vurgulamıştır. İlaveten, Mahkeme, ölüm cezasına ilişkin olarak yasal takibat kapsamında verilen güvencelere de ayrı önem atfetmiştir. Her iki başvuranın davalarında, ABD Hükümeti ve savcılık makamları tarafından açık ve kesin güvenceler verilmiştir. Bu güvenceler, her iki başvuranın da, iade edilmeleri halinde ölüm cezasına mahkûm edileceklerine yönelik riski ortadan kaldırmak için yeterli olmuştur. Ayrıca, şartlı tahliye olmaksızın müebbet hapse mahkûm edilme tehlikesi hakkında Mahkeme, mevcut davada, başvuranlardan birinin **iade edilmesi halinde**

Sözleşme'nin **3. maddesinin** (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) **ihlal edilmeyeceğini** tespit etmiştir.

Al Nashiri/Polonya

24 Temmuz 2014

Mevcut dava, terör eylemleri şüphelisi olup, şu anda ABD'nin Küba'da bulunan Guantanamo Deniz Üssü'nde tutulan Yemen kökenli bir Suudi Arabistan vatandaşının işkenceye, kötü muameleye ve gizli tutukluluğa maruz kaldığına ilişkin iddialarını konu almaktadır. Başvuran, Polonya'da Merkezi İstihbarat Teşkilatı'na (CIA) ait kara yerleşke isimli bölgede tutulduğunu ileri sürmüştür. Başvuran, ölüm cezasına mahkûm edileceğine ilişkin gerçek ve ciddi bir riskin bulunduğu dair sağlam gerekçelerin bulunduğunu iddia ederek, Polonya'dan transfer edilmesi konusunda, Sözleşme'nin 2. maddesi (yaşam hakkı) ve 3. maddesini (işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) ve Sözleşme'ye Ek 6 no'lu Protokol'ün 1. maddesini (ölüm cezasının kaldırılması) ileri sürmüştür.

Mahkeme, Polonya'nın, CIA'nın başvuruları askeri sıkıyönetim mahkemesinin yargı yetkisi kapsamına göndermesine ve bu suretle, başvuranın yargılanmasının ardından ölüm cezasına mahkûm edilebileceğine dair öngörülebilir bir tehlikenin eşliğinde bırakmasına olanak tanıyarak, Sözleşme'ye Ek 6 no'lu Protokol'ün **1. maddesi ile birlikte, Sözleşme'nin 2. ve 3. maddelerini ihlal ettiğine** hükmetmiştir. Mahkeme, Sözleşme'nin **46. maddesi uyarınca** (bağlayıcı güç ve kararların icrası), Polonya'nın, Sözleşme'ye Ek 6 no'lu Protokol'ün **1. maddesi ve Sözleşme'nin 2. ve 3. maddeleri** kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla, başvuranın ölüm cezasına mahkûm edilmeyeceğine dair ABD'den güvence talep ederek, mümkün olduğunca kısa bir sürede, başvurana bu tür bir cezanın verilebileceğine ilişkin riski ortadan kaldırması gerektiğine karar vermiştir.

Mahkeme mevcut davada ayrıca, Polonya'nın, Sözleşme'nin **38. maddesi** (soruşturmanın etkin olarak yürütülmesi için gerekli olan tüm kolaylıkların sağlanması) kapsamındaki yükümlülüğünü **yerine getirmediğini** tespit etmiştir. Mahkeme ek olarak, Sözleşme'nin **3. maddesinin** (işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) esas ve usul bakımından ihlal edildiğine, Sözleşme'nin **5. maddesinin** (özgürlük ve güvenlik hakkı) **ihlal edildiğine**, Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edildiğine**, Sözleşme'nin **13. maddesinin** (etkili başvuru hakkı) **ihlal edildiğine** ve Sözleşme'nin **6 § 1 maddesinin** (adil yargılanma hakkı) **ihlal edildiğine** hükmetmiştir.

A.L. (X.W.) /Rusya (no. 44095/14)

29 Ekim 2015³

Mevcut dava özellikle, Rusya’da ikamet etmekte olup, Çin’de bir suç şüphelisi olarak aranan bir adamın, zorla Çin’e geri gönderilmesi halinde ölüm cezasına mahkûm edilme riskiyle karşı karşıya kalacağına dair şikâyetini konu almaktadır.

Mahkeme, başvuranın Çin’e zorla geri gönderilmesi halinde, Sözleşme’nin **2. maddesinin** (yaşam hakkı) ve **3. maddesinin** (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) **ihlaline** yol açılacağını değerlendirmiştir. Mahkeme özellikle, başvuran aleyhinde verilen giriş yasağında, başvuranın belirtilen süre içerisinde Rusya’yı terk etmemesi halinde sınır dışı edileceğinin ve Rusya pasaportuna el konulduğunun açık bir şekilde ifade edildiği dikkate alındığında, başvuranın ölüm cezasına mahkûm edilebileceği Çin’e gönderilmek üzere sınır dışı edilme tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu değerlendirmiştir. Rusya, Sözleşme uyarınca, başvurunu böyle bir tehlikeyle karşı karşıya bırakmama yükümlülüğü altındadır. Mevcut davada Mahkeme ayrıca, başvuranın yabancı tutulma merkezi ve polis karakolundaki tutulma koşulları bakımından Sözleşme’nin 3. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

Derdest başvuru

Al Nashiri/Romanya (no. 33234/12)

Başvuru, Polonya ve Romanya Hükümetlerine sırasıyla 10 Temmuz ve 18 Eylül 2012 tarihlerinde tebliğ edilmiştir.

Mevcut davadaki başvuran, *Al Nashiri/Polonya* (yukarıda anılan) davasındaki başvuranla aynı kişidir. Mahkemeye yaptığı başvurusunda başvuran, Romanya Hükümetinin, örtülü iade programı, başvuranın tutulduğu gizli tutukluluk bölgesi ve ilgili süreç boyunca başvuranın ve diğerlerinin maruz kaldıkları işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele hakkında bilgi sahibi olduğu veya bilgi sahibi olması gerektiği yönündeki iddiasını dile getirerek, Hükümetin, bilerek ve kasıtlı olarak, CIA’nın başvurunu tutuklamasına izin verdiğinden ve şimdiye kadar, kanuna aykırı uygulamaları kabul etmeyi ve uygun bir şekilde soruşturmayı reddettiğinden şikâyet etmektedir. Başvuran ayrıca, kendisinin ölüm cezasına mahkûm edileceği, kötü muameleye maruz bırakılacağı, kendisine hücre hapsi verileceği ve aşikâr bir şekilde adil olmayan yargılamaya tabi tutulacağı riskinin mevcut olduğunu destekleyen gerekçelerin bulunmasına rağmen, Romanya’nın, CIA’nın kendisini Romanya topraklarından transfer etmesine izin verdiğini iddia etmektedir.

³ Söz konusu karar, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 44 § 2 maddesinde (nihai kararlar) öngörülen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir.

Mahkeme, başvuruyu Romanya Hükümetine tebliğ ederek, taraflara, Sözleşme'nin 2. maddesi (yaşam hakkı), 3. maddesi (işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı), 5. maddesi (özgürlük ve güvenlik hakkı), 6. maddesi (adil yargılanma hakkı), 8. maddesi (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı), 10. maddesi (ifade özgürlüğü), 13. maddesi (etkili başvuru hakkı) ve Sözleşme'ye Ek 6 no'lu Protokol kapsamında sorular yönelmiştir.

Adil olmayan yargılanma sonucu ölüm cezası verilmesi

Öcalan/Türkiye

12 Mayıs 2005 (Büyük Daire)

Abdullah Öcalan, Türk vatandaşıdır ve Türkiye'de bir cezaevinde müebbet hapis cezası infaz edilmektedir. Yakalanmadan önce, yasadışı bir örgüt olan PKK'nın (Kürdistan İşçi Partisi) lideri konumundaydı. Başvuran, 15 Şubat 1999 tarihinde akşam saatlerinde Kenya'da tartışmalı koşullar çerçevesinde yakalanarak, uçakla Türkiye'ye götürülmüş ve Türkiye'de, anavatanın bölünmesine yönelik eylemler gerçekleştirdiği gerekçesiyle 1999 yılının Haziran ayında ölüm cezasına mahkûm edilmiştir. 2002 yılının Ağustos ayında Türkiye'de barış zamanında ölüm cezasının kaldırılması üzerine, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi, başvuran aleyhinde verilmiş olan ölüm cezasını, 2002 yılının Ekim ayında ömür boyu hapis cezasına çevirmiştir. Başvuran bu bağlamda, ölüm cezasının verilmesinden ve/veya infaz edilmesinden şikâyetçi olmuştur.

Ölüm cezasının uygulanması: Mahkeme, ölüm cezasının kaldırıldığı ve başvuranın cezasının müebbet hapis cezasına dönüştürüldüğü gerekçesiyle, Sözleşme'nin **2. maddesinin** (yaşam hakkı), **3. maddesinin** (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) veya **14. maddesinin** (ayrımcılık yasağı) **ihlal edilmediğine** hükmetmiştir.

Sözleşmeciler Devletlerin ölüm cezası konusundaki uygulamaları: Mahkeme, barış zamanında verilen ölüm cezasının, Avrupa'da, Sözleşme'nin 2. maddesi uyarınca artık izin verilmeyen ve kabul edilemez bir ceza olduğunu belirtmiştir. Ancak, Sözleşmeciler Devletlerin, ölüm cezasının infazının, 3. madde kapsamında insanlık dışı ve aşağılayıcı bir muamele olarak nitelendirilmesi hususunda bir uygulama oluşturup oluşturmadıklarına dair sabit bir sonuca varılmamıştır. Her koşulda, Sözleşme'nin 2. maddesinin, ölüm cezasına izin verecek şekilde yorumlanabilmesine rağmen, Mahkeme **adil olmayan bir yargılama neticesinde ölüm cezasının uygulanmasının, Sözleşme'ye aykırılık teşkil edeceğini** değerlendirmiştir.

Adil olmayan bir yargılanma sonucu ölüm cezasına hükmedilmesi: Mahkeme, adil olarak yargılanmayan bir kişi aleyhinde verilen ölüm cezasının infazının, Sözleşme'nin 2. maddesi uyarınca engellendiğini kaydetmiştir. Ölüm cezasının geleceğe ilişkin vermiş olduğu korku ve belirsizlik, özellikle de cezanın infaz edilmesinin yüksek olasılık taşıdığı durumlarda, insanlarda şüphesiz güçlü bir ızdıraba yol açmaktadır. Bu ızdırap, neticesinde cezaya hükmedilen yargılamaların adaletsizliğinden ayrı olarak değerlendirilemez. Zira insan hayatı söz konusu olduğunda, bu ceza, Sözleşme uyarınca kanuna aykırılık teşkil edecektir. Başvuranın davasına bakıldığında, Türkiye'de ölüm cezalarının infazı 1984 yılından beri askıya alınmış ve Türk Hükümeti, başvuranın cezasının infazının, Mahkeme'nin geçici tedbir kararı doğrultusunda geri bırakılmasına karar vermiştir. Ancak, başvuranın, Türkiye'de en çok aranan kişi olduğu göz önüne alındığında, cezasının infaz edileceği yönündeki tehlike, ölüm cezası kaldırılmadan önce üç yılı aşkın bir süredir devam etmiştir. Sonuç olarak, bağımsızlığı ve tarafsızlığı kuşku uyandıran bir mahkeme tarafından yürütülen ve adil olmayan yargılama neticesinde ölüm cezasına hükmedilmesi insanlık dışı bir muamele teşkil ederek, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlaline yol açmıştır.

Ölüm cezasının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırılığı

Al-Saadoon ve Mufdhi/Birleşik Krallık

2 Mart 2010

Başvuranlar, Iraklı iki Sünni Müslüman olup, 2003 Irak istilasından kısa bir süre sonra iki İngiliz askerinin cinayetine karışmakla suçlanmışlardır. Başvuranlar, İngiliz yetkililerinin, kendilerini Irak gözetimine göndererek, asılarak idam edilme riskiyle karşı karşıya bıraktıklarından şikâyetçi olmuşlardır.

İnsanlık dışı ve aşağılayıcı muamele olarak ölüm cezası: Mahkeme, 60 yıl önce Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin hazırlanması aşamasında ölüm cezasının uluslararası standartları ihlal etmemesine rağmen, 47 Avrupa Konseyi Üye Devleti/Sözleşme'ye Taraf Devletin tümünde, ölüm cezasının tamamen kaldırılması yönünde hem kanunda hem de uygulamada ilerleme kaydedilmiştir. Ölüm cezasının barış zamanında (6 no'lu Protokol) ve her koşulda (13 no'lu Protokol) kaldırılmasını öngören iki Ek Protokol yürürlüğe girmiş olup, bu Protokoller, Birleşik Krallık tarafından da onaylanmıştır. İkisi hariç olmak üzere tüm Sözleşmeciler Devletler 13 no'lu Protokol'ü imzalamış ve üçü hariç hepsi onaylamıştır. Bu durum, Sözleşme'nin 2. maddesinin ölüm cezasını her koşulda yasakladığını göstermiştir. Sonuç olarak Mahkeme, ölümün önceden bilinmesi sonucu Devlet yetkilileri tarafından kişiye fiziksel acı ve psikolojik

eziyet yaşatılarak bu kişinin bilerek ve kasti bir şekilde harap edilmesini içeren **ölüm cezasının**, Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı olarak, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele teşkil ettiğine hükmetmiştir.

Mevcut davada Mahkeme ayrıca Sözleşme'nin **46. maddesi** (kararların bağlayıcılığı ve icrası) uyarınca, İngiliz Hükümetinden, başvuranlara ölüm cezası verilmemesi yönünde Irak yetkili makamlarından teminat almak için olası tüm girişimlerde bulunarak, başvuranın maruz bırakıldığı infaz edilme korkusuna mümkün olduğunca kısa bir sürede son vermesinin talep edildiğini gözlemlemiştir.